Analyysi

Lyhyen aikavälin talousnäkymät ovat heikentyneet rajusti Suomessa, Ruotsissa ja Saksassa

Suomen talous | 09.06.2020 |

Mika Kortelainen, Annika Lindblad, Meri Obstbaum, Michaela Elfsbacka Schmöller

KIRJOITTAJAT

Mika Kortelainen
Neuvonantaja

Annika Lindblad
Vanhempi ekonomisti

Meri Obstbaum
Johtokunnan neuvonantaja

Michaela Elfsbacka Schmöller
Vanhempi tutkijaekonomisti

Maailmantalouden näkymät heikkenivät keväällä, kun koronavirus levisi pandemiaksi. Merkittävät rajoitukset liikkumiseen, liiketoimintaan ja kanssakäymiseen ovat heikentäneet kasvun edellytyksiä laajalti samalla kun niin kulutusta kuin investointejakin vaikeuttaa viruksen aiheuttama epävarmuus. Lyhyen aikavälin indikaattorit kertovat Suomen, Ruotsin ja Saksan talouksien äkillisestä ja kohtalaisen samanaikaisesta heikentymisestä maaliskuussa. Toukokuun aikana korkean frekvenssin indikaattoreissa on nähty orastavia piristymisen merkkejä, mutta epävarmuus on suurta ja toipuminen tulee olemaan hidasta.

Tässä artikkelissa arvioidaan ja vertaillaan Suomen, Ruotsin ja Saksan lyhyen aikavälin talousnäkymiä. Ruotsi ja Saksa ovat Suomen tärkeimmät kauppakumppanit, joten niiden taloudellinen kehitys on Suomen talousnäkymien kannalta erityisen mielenkiintoista. Suomessa, Saksassa ja Ruotsissa on lisäksi otettu käyttöön erilaisia ja erivahvuisia rajoitustoimia koronaviruksen leviämisen hallitsemiseksi.

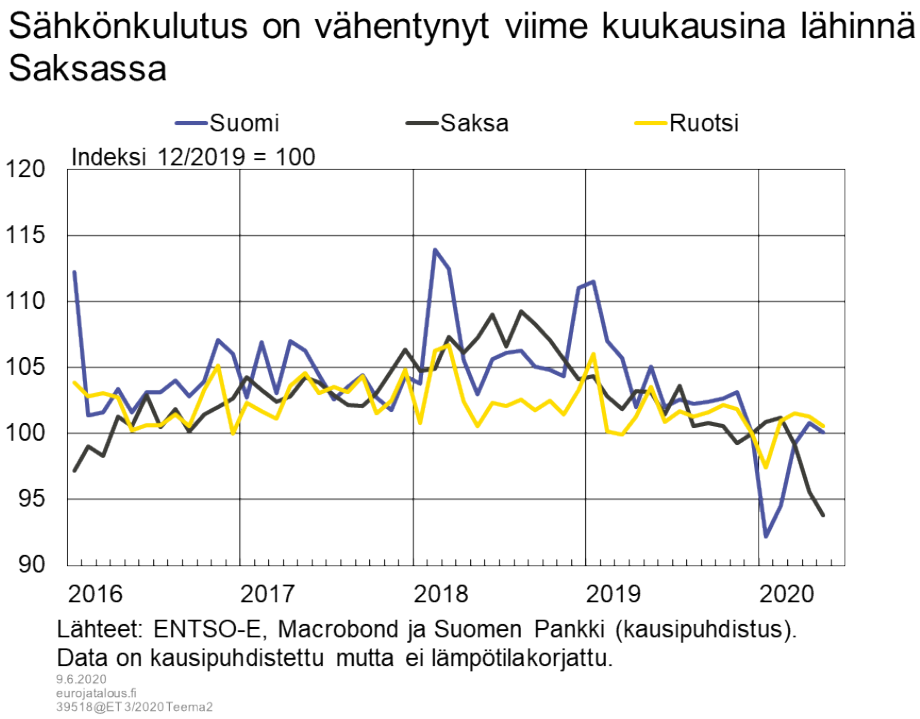
Eri maiden rajoitustoimien tiukkuutta ja epidemianhallintatoimia on pyrkinyt mittaamaan esimerkiksi OxCGRT (The Oxford Covid-19 Government Response Tracker). Heidän mittarinsa mukaan Suomen ja Saksan rajoitustoimet alkoivat kiristyä samanaikaisesti jo tammikuussa, kun tiedotusta koronaviruksesta lisättiin. Saksan rajoitustoimet ovat maaliskuun loppupuolelta saakka olleet Suomen rajoituksia hieman tiukemmat. Ruotsissa sen sijaan rajoitustoimia otettiin tämän mittarin mukaan käyttöön vasta maaliskuun alussa ja rajoitustoimien tiukkuus on selvästi sekä Saksaa että Suomea vähäisempää.[1]

Tiukempia rajoituksia ja suosituksia otettiin kaikissa maissa käyttöön maaliskuussa. Suomessa valmiuslaki otettiin käyttöön maaliskuun puolivälissä ja samoihin aikoihin esimerkiksi koulut suljettiin ja julkiset kokoontumiset rajoitettiin kymmeneen henkilöön. Myös Saksassa rajoituksia alettiin asettaa maaliskuun puolivälissä, kun esimerkiksi kouluja ja ei-välttämättömiä kauppoja suljettiin. Saksassa kiellettiin maaliskuun loppupuolella yli kahden hengen kokoontumiset ja esimerkiksi kampaamot suljettiin.[2] Ruotsissa suositeltiin etätöihin siirtymistä ja matkustamisen välttämistä maaliskuun puolivälissä ja maaliskuun loppupuolella ja huhtikuun alussa suosituksia ja rajoituksia kiristettiin, kun esimerkiksi yli 50 henkilön kokoontumiset kiellettiin.[3]

Epidemian laajuudessa ja vakavuudessa on myös maiden välisiä eroja. Koronaviruskuolemat ovat

lisääntyneet Ruotsissa selvästi Suomea ja Saksaa rajummin (kuvio 1). Epidemian laajuuteen ja sen aiheuttamaan uhkaan liittyy monia maakohtaisia tekijöitä, kuten esimerkiksi väestön ikärakenne, väestön tiheys ja terveydenhuollon kapasiteetti. Tämä on omalta osaltaan voinut vaikuttaa myös valittuihin viruksenhallintastrategioihin.

Kuvio 1.

Koronavirus vaikuttaa talouteen usean eri kanavan kautta

Koronavirus on aiheuttanut poikkeuksellisen äkkipysähdyksen isossa osassa maailman talouksia. Vaikka koronapandemia on maailmanlaajuinen sokki, taloudelliset menetykset eri maissa ja eri alueilla ovat kuitenkin olleet erilaisia.

Taloustilannetta heikentävät yhtäältä viruksen vuoksi käyttöön otetut rajoitustoimenpiteet, kuten ravintoloiden toiminnan rajoittaminen ja liikkumisrajoitukset. Toisaalta talouskehitystä ja palvelujen kulutusta vaimentavat myös pandemian aiheuttama epävarmuus ja huoli terveydestä sekä esimerkiksi epätietoisuus siitä, kuinka vaarallinen virus on ja kuinka helposti se leviää. Rajoitustoimenpiteet ja sairastapaukset ovat lisäksi sekoittaneet globaaleja tuotantoketjuja, mikä heikentää myös teollisuuden tilannetta. Koronapandemian vaikutukset talouskasvuun riippuvat lisäksi finanssi- ja rahapoliittisen tuen suuruudesta, kohdentumisesta ja ajoittumisesta Suomessa ja muualla maailmassa.

Rajoitustoimien ja viruksen aiheuttaman epävarmuuden suhteellinen merkitys taloudelle on viime aikoina herättänyt keskustelua. OECD arvioi kriisin alkuvaiheessa, että jokainen kuukausi tiukkoja rajoitustoimia leikkaisi 2 prosenttiyksikköä BKT:n vuosikasvusta. Rajoitustoimet ovat kuitenkin olleet erilaisia eri maissa, ja lisäksi on huomattu, että ihmiset ovat myös vapaaehtoisesti pitäneet sosiaalista etäisyyttä. Rajoitustoimien ja muiden tekijöiden vaikutusta talouteen on pyritty arvioimaan lyhyen aikavälin taloudellisten indikaattorien, kuten sähkönkulutuksen, liikkuvuuden, korttimaksujen ja työttömyyskorvaushakemusten, avulla.

Yksi havainto on, että taloudelliset vaikutukset ovat suurempia siellä, missä epidemia on ollut vakavin. Esimerkiksi niissä Euroopan maissa ja Yhdysvaltojen osavaltioissa, joissa erityisen suuri osuus väestöstä on menehtynyt tautiin, havaitaan suurempia taloudellisia menetyksiä kuin vähemmän kärsineillä alueilla riippumatta käyttöön otetuista rajoitustoimista (Chen ym. 2020). Taloudellista aktiviteettia kuvaavat lyhyen aikavälin indikaattorit, kuten sähkön kulutus, ovat korreloineet rajoitustoimien tiukkuuden kanssa pandemian alkuviikkoina, mutta eivät enää sen jälkeen. Tässä vaiheessa taloudellisen aktiviteetin vähäisyyttä ovatkin siis selittäneet muut tekijät. Yksi mahdollinen tekijä on ihmisten omaehtoiset rajoitustoimet. Vapaaehtoista sosiaalista eristäytymistä on tapahtunut sitä enemmän, mitä laajemmalle epidemia on levinnyt (Chudik ym. 2020). Esimerkiksi viruksen aiheuttamaan pelkoon liittyvien Google-hakujen havaitaan olevan yhteydessä liikkuvuuden vähenemiseen (Alfaro ym. 2020).

Yhdysvalloissa on havaittu, että liikkuvuus on vähentynyt kaikissa osavaltioissa huomattavasti epidemian alkamisen jälkeen, myös niissä, joissa ei ole ollut merkittäviä rajoitustoimia voimassa (Gupta ym. 2020). Tämä viittaa siihen, että osa liikkuvuuden vähenemisestä johtuu muusta kuin tiukoista liikkumisrajoituksista. Aikaisen vaiheen toimilla ja tiedottamisella vaikuttaakin olleen suurempi merkitys. Lukuisten toimien joukosta tiedot ensimmäisistä tartunnoista, poikkeustilan asettaminen ja koulujen sulkeminen ovat vähentäneet liikkuvuutta merkittävimmin.

Kiinassa ja Hongkongissa on havaittu, että kaupunkien sisäinen liikkuvuus oli epidemian alkuvaiheessa hyvin tiiviisti yhteydessä tartuntoihin. Tämä yhteys kuitenkin heikkeni, kun tartunnatkin vähenivät. Kaupunkien sisäinen liikkuvuuden kasvu ei enää johtanut tartuntojen kasvuun (Ferguson ym. 2020).

Yhdysvalloissa on huomattu myös, että työttömyysturvahakemukset ovat jonkin verran yhteydessä rajoitustoimiin, mutta vielä enemmän itse viruksen etenemiseen (Baek ym. 2020). Työttömyys olisi siis kasvanut ilman rajoitustoimiakin. Mikäli näin on, rajoitustoimien purkaminen tuo vain osittaista helpotusta koronakriisin kurittamaan talouteen.

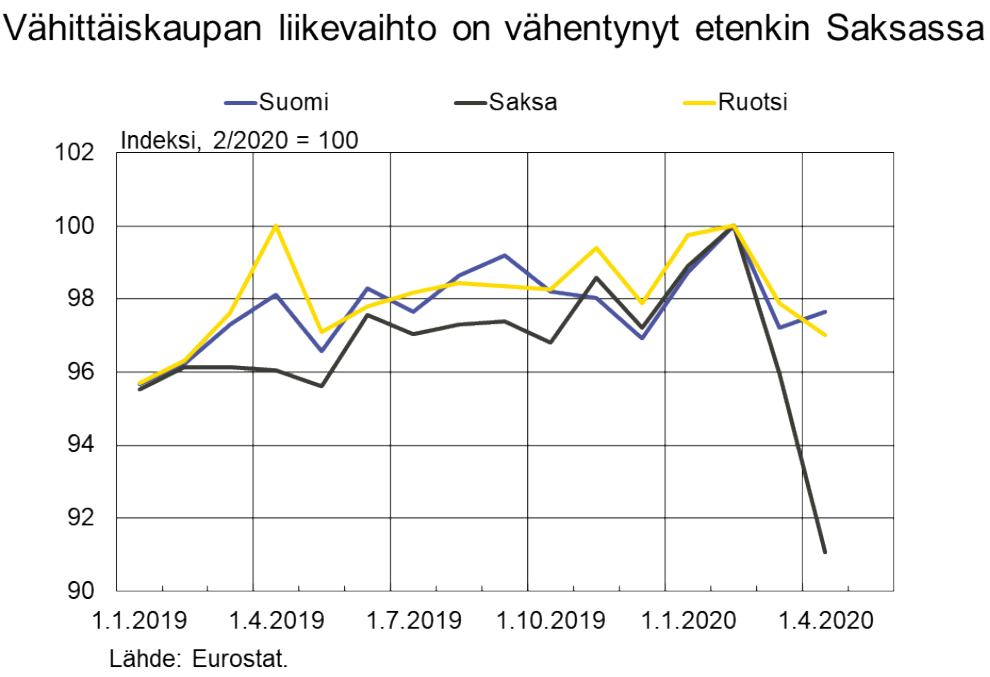
Ruotsissa ja Tanskassa on tutkittu rajoitustoimien vaikutusta kotitalouksien kulutukseen suuren pohjoismaisen pankin maksutietojen avulla (Andersen ym. 2020). Arvion mukaan kokonaiskulutus

väheni Ruotsissa noin 25 % ja Tanskassa sulkutoimien vuoksi 4 prosenttiyksikköä enemmän. Tämä tarkoittaisi sitä, että suurin osa taloudellisen aktiviteetin vähenemisestä johtuisi itse viruksesta ja tapahtuisi siis riippumatta siitä, antavatko hallitukset tiukkoja määräyksiä sosiaalisesta etäisyydestä vai eivät. Korttimaksudataa on hyödynnetty muuallakin koronakriisin taloudellisten vaikutusten arvioinnissa. Sen perusteella on muun muassa havaittu, että mahdollisuus nettiostoksiin osaltaan puskuroi rajoitustoimien negatiivista vaikutusta kulutukseen (Bounie ym. 2020, Carvalho ym. 2020).

Sähkönkulutus on vähentynyt Saksassa kevään aikana

Maaliskuussa alkanut koronapandemia ei näytä vaikuttaneen merkittävästi sähkönkulutukseen Suomessa tai Ruotsissa (kuvio 2). Tämä viittaa siihen, että teollisuudessa ei ole ainakaan vielä jouduttu keskeyttämään merkittävää määrää tuotantoa. Etenkin Suomessa sähkönkulutus väheni jyrkästi alkuvuodesta, mutta Energiateollisuuden lämpötilakorjattujen tilastojen mukaan sähkönkulutuksen väheneminen oli tammikuussa selvästi pienempi kuin raakadatassa. Poikkeuksellisen lämpimän sään lisäksi myös metsäteollisuuden lakot saattoivat vähentää sähkönkulutusta alkuvuodesta. Saksassa sen sijaan sähkönkulutus on vähentynyt huhtikuussa ja toukokuussa, mikä viittaa aktiviteetin heikkenemiseen.[4] Syynä saattaa olla esimerkiksi teollisuuden vähentynyt aktiviteetti pandemian seurauksena muun muassa tarjontaketjuongelmien, terveyshuolien ja kysynnän puutteen vuoksi. Esimerkiksi autojen valmistus keskeytyi huhtikuussa hetkellisesti.

Kuvio 2.

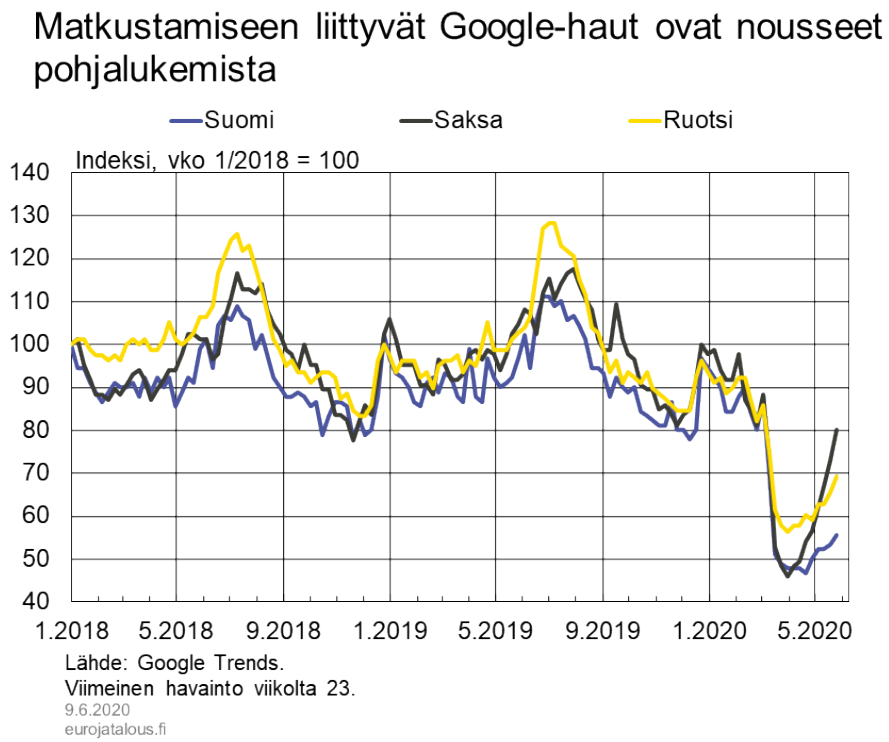
Koronavirus on vähentänyt liikkumista

Etenkin palveluiden kulutuksen kannalta on olennaista, että ihmiset saavat ja uskaltavat liikkua ja tavata muita ihmisiä. Googlen liikkumistilastojen[5] perusteella on nähtävissä (kuvio 3), että Ruotsissa liikkuminen paikoilla, jotka Google määrittelee vapaa-ajanalueiksi ja kaupoiksi, ei ole vähentynyt niin paljon kuin Suomessa ja Saksassa, joissa rajoitustoimet ovat olleet tiukempia. Kaikissa kolmessa maassa liikkuminen alkoi kuitenkin vähentyä samanaikaisesti, jo maaliskuun alusta. Maaliskuun puolivälin jälkeen, kun rajoitustoimia tiukennettiin Suomessa ja Saksassa, liikkuminen vapaa-ajanalueilla ja kaupoissa väheni näissä maissa edelleen.[6,7] Liikkumisen väheneminen kaikissa kolmessa maassa tukee Gupta ym. (2020) johtopäätöstä, että osa liikkuvuuden vähenemisestä johtuu muusta kuin tiukoista liikkumisrajoituksista. Googlen liikkumistilastojen voikin tulkita kuvaavan sosiaalista etäisyydenottoa ja niin viranomaisten asettamia kuin vapaaehtoisiakin rajoitustoimia.

Etenkin Suomessa ja Ruotsissa liikkuminen vapaa-ajanalueilla ja kaupoissa pysyi pitkään samankaltaisena kuin maaliskuun loppupuolella. Vasta tilastot toukokuun puolivälin jälkeen näyttävät orastavia merkkejä piristymisestä. Se, että liikkuminen vapaa-ajanalueilla ja kaupoissa näyttää Suomessa ja Ruotsissa vilkastuneen hitaasti, vaikka korttimaksutilastojen perusteella kulutus on alkanut elpyä, voi olla merkki lisääntyneistä verkkokauppaostoksista, kun kuluttajat

löytävät uusia tapoja kuluttaa. Nordean korttimaksutilastojen mukaan ostokset verkkokaupassa Nordean korteilla kasvoivat viikolla 21 noin 20 % vuodentakaisesta. Saksassa nähty verkkokaupan lähes 25 prosentin kasvu vuodentakaisesta viittaa siihen, että myös Saksassa kuluttajat ovat siirtyneet kivijalkaliikkeistä verkkoon. Liikkumistilastot eivät siten välttämättä kuvaa aktiviteettia tai kulutusta kovinkaan tarkasti, mikäli on mahdollista siirtyä vaihtoehtoiseen tapaan kuluttaa. Samaan tapaan vähentynyt työskentely työpaikoilla ei välttämättä suoraan kerro arvonlisäyksen pienenemisestä, mikäli etätyöskentely on mahdollista.

Kuvio 3.

Korttimaksutilastoista viitteitä kulutuksen kehitykseen

Koska koronaviruspandemia on iskenyt erityisen rajusti kuluttamiseen ja palveluihin, on lyhyen aikavälin indikaattoreista noussut esille erityisesti liikepankkien julkaisema viikkokohtainen korttimaksudata. Suomessa esimerkiksi Nordea on julkaissut viikoittaisen Koronamonitorin, jonka perusteella korttimaksut vähenivät jyrkästi viikolla 12.[8] Pääsiäisviikolla (viikko 15) kulutus Nordean korteilla oli lähes 30 % vähäisempää kuin vuoden 2019 pääsiäisviikolla. Viikon 16 jälkeen kulutus on korttimaksujen perusteella alkanut elpyä, ja toukokuussa, viikoilla 19–21, kulutus oli enää noin 5–10 % alkuvuotta pienempää ja noin 10–15 % vuodentakaista vähäisempää. Säästöpankin julkaisema viikoittainen korttimaksudata kertoo enimmillään vajaan 25 prosentin vähenemisestä verrattuna alkuvuoteen.[9] Myös Säästöpankin tilastojen perusteella korttimaksut

ovat toukokuussa piristyneet lähes samoihin lukemiin kuin alkuvuonna. S-Pankin julkaisemat vastaavat tilastot kertovat myös korttimaksujen palautuneen euromääräisesti alkuvuoden lukuihin, vaikka korttimaksujen lukumäärä olikin viikolla 21 noin 10 % pienempi kuin alkuvuonna.[10]

Ruotsissa ainakin Swedbank on julkaissut tiheän frekvenssin korttimaksudataa, jonka perusteella Ruotsissa kulutus Swedbankin korteilla väheni enimmillään noin 25 % vuodentakaisesta (huhtikuun puolivälin tienoilla). Viimeisimpien Swedbankin tilastojen mukaan kulutus toukokuussa on ollut noin 10 % vähäisempää verrattuna viime vuoden vastaavaan ajankohtaan.[11] Erilaisten raportointitapojen takia näitä lukuja ei voi suoraan verrata Suomen lukuihin. On kuitenkin ilmeistä, että molemmissa maissa kulutus väheni koronapandemian vuoksi selvästi ja molemmissa maissa kulutus on myös vähitellen elpymässä.

Korttimaksudatan perusteella on myös selvää, että pandemia on vaikuttanut eri toimialoihin hyvin eri tavalla. Suomessa Nordean korteilla tehdyt maksut esimerkiksi hotelleihin olivat viikolla 21 noin 90 % pienemmät ja ravintoloihin lähes 70 % pienemmät verrattuna viime vuoden vastaavaan ajankohtaan. Ruotsissa Swedbankin korteilla tehdyt ostot hotelleista ja ravintoloista olivat viikolla 21 noin 40 % vuodentakaisia pienempiä, eli lasku vaikuttaa näiden tilastojen perusteella olleen näillä toimialoilla hieman pienempi kuin Suomessa.[12]

Vaikka yksittäisten liikepankkien korttimaksut kattavat vain osan kulutuksesta, antavat ne tärkeää, korkean frekvenssin tietoa kulutuksen kehityksestä. Kattavampi kuva kulutuksesta saadaan tarkastelemalla esimerkiksi vähittäiskauppaa suoraan. Vähittäiskaupan liikevaihdosta on toisaalta julkaistu lukuja vasta huhtikuulta.

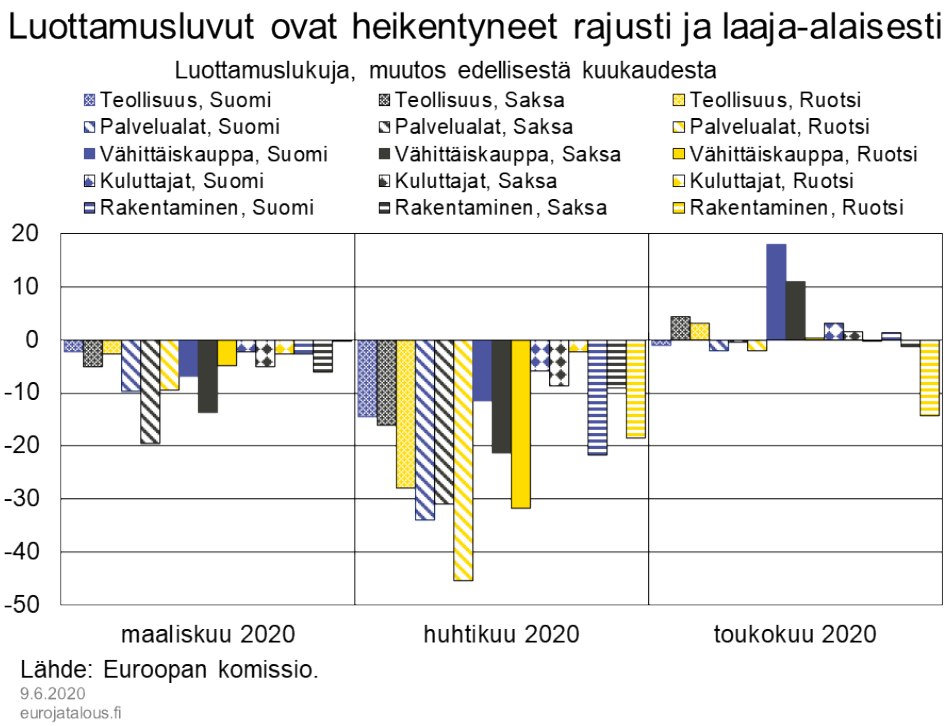
Vähittäiskaupan liikevaihto laski Suomessa maaliskuussa vajaat 3 %, Ruotsissa noin 2 % ja Saksassa noin 4 % edelliskuuhun verrattuna, mutta pysyi vuodentakaiseen nähden lähes ennallaan (kuvio 4). Huhtikuussa vähittäiskaupan heikkeneminen jatkui jyrkkänä Saksassa: liikevaihto heikkeni noin 5 % sekä edelliskuusta että vuodentakaisesta. Suomessa ja Ruotsissa vähittäiskaupan liikevaihto pysyi huhtikuussa jotakuinkin samansuuruisena kuin edelliskuussa. Erot sektoreiden välillä ovat kuitenkin suuret. Esimerkiksi Saksassa tekstiileiden, vaatteiden ja kenkien kaupan arvioidaan pienentyneen huhtikuussa noin 70 % vuodentakaisesta.

Vähittäiskaupan lisäksi pandemia vaikuttaa kestohyödykkeiden kulutukseen. Esimerkiksi henkilöautojen ensirekisteröinnit vähenivät sekä Suomessa että Ruotsissa huhtikuussa vajaat 40 % vuodentakaisesta, kun taas Saksassa reilut 60 %. Toukokuussa ensirekisteröinnit vähenivät noin 50 % vuodentakaisesta kaikissa maissa.

Palvelusektorilla majoitus- ja ravintolatoiminnan liikevaihto on romahtanut: maaliskuussa se laski

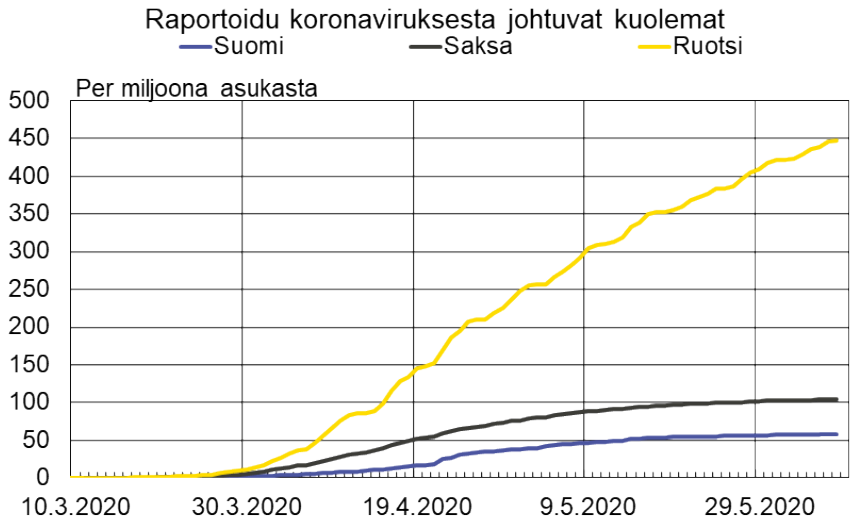
vuodentakaisesta noin 30 % Ruotsissa, noin 35 % Suomessa ja noin 45 % Saksassa (kuvio 5). Huhtikuussa lasku lienee vielä suurempi. Esimerkiksi Saksassa ainoastaan liikematkoihin liittyvät yöpymiset ovat olleet sallittuja. Turistien yöpymiset vähenivät maaliskuussa Suomessa 47 %, Saksassa 53 % ja Ruotsissa 38 % vuodentakaisesta. Ennakkotietojen mukaan turistien yöpymiset vähenivät Suomessa huhtikuussa 88 prosentilla. Palvelualoilla aktiviteetti on siten vähentynyt dramaattisesti kaikissa maissa, pääsääntöisesti eniten Saksassa ja vähiten Ruotsissa.

Kuvio 4.

Kuvio 5.

Koronaviruskuolemat ovat lisääntyneet Ruotsissa voimakkaasti

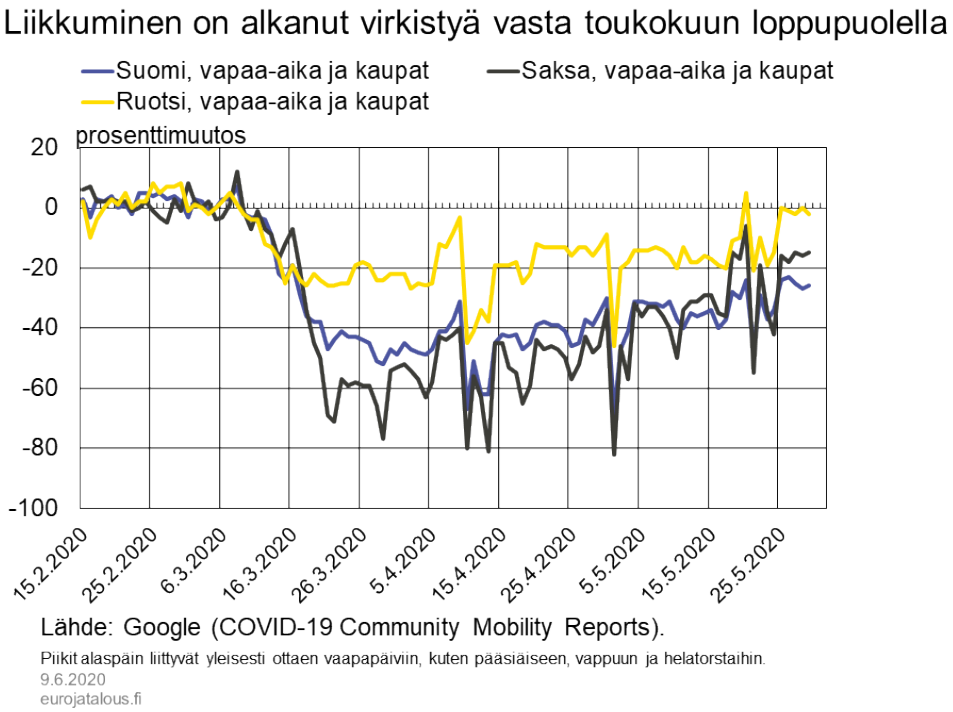

Lähteet: Euroopan tautienehkäisy- ja -valvontakeskus (ECDC), IMF, Suomen Pankin laskelmat ja Macrobond.
Huom. Ensimmäinen koronaviruskuolema raportoitiin Suomessa 22.3., Saksassa 10.3. ja Ruotsissa 12.3.
9.6.2020
eurojatalous.fi

39518@@ET 3/2020 Teema1

Suomen ja Ruotsin korttimaksujen ja vähittäiskaupan samankaltainen kehitys tukee Tanskaa ja Ruotsia verranneiden Andersen ym. (2020) johtopäätöksiä, että suurin osa taloudellisen aktiviteetin vähenemisestä riippuu itse viruksesta, ei viranomaisten asettamista rajoitteista. Korttimaksutilastojen perusteella on odotettavissa, että kulutus elpyy asteittain toukokuussa, mutta erot toimialojen välillä pysyvät suurina. Toisaalta etenkin Saksassa, mutta myös Suomessa ja Ruotsissa, matkailuun liittyvät Google-haut ovat viime viikkoina lisääntyneet (kuvio 6) ja antavat viitteitä vähitellen piristyvästä matkustusinnostuksesta. Koronasta kumpuava pitkittynyt epävarmuus verottanee kuitenkin kulutusta vielä pitkään.

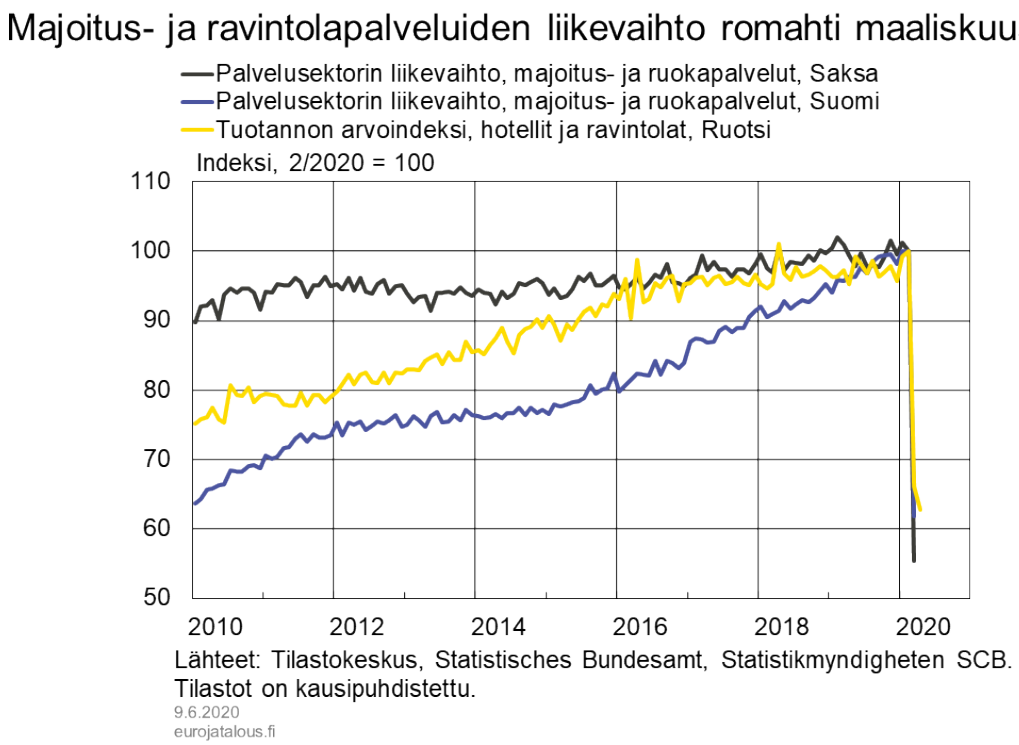
Kuvio 6.

Googlen hakutilastoja voi yleisemminkin yrittää käyttää arvioitaessa, kuinka paljon aktiviteetti eri maissa on laskenut.[13] Esimerkiksi ravintoloihin liittyvät viikoittaiset Google-haut vähenivät kaikissa kolmessa maassa samanaikaisesti jo maaliskuun alussa (kuvio 7). Jyrkän vähenemisen jälkeen etenkin Ruotsissa ja Saksassa on parin viime viikon aikana nähty hauissa selvää elpymistä. Samaan aikaan koronatilanne on rauhoittunut ja rajoitustoimien purkaminen on alkanut. Suomessa ravintoloiden avaaminen kesäkuun alussa piristi hakumääriä voimakkaasti.

Google-haut kertovat siten samankaltaista tarinaa kuin tiedot liikkumisesta ja korttimaksuista: aktiviteetti väheni jyrkästi maaliskuussa kaikissa kolmessa maassa, Saksassa eniten ja Ruotsissa vähiten. Viime viikkoina aktiviteetti näyttää vuorostaan lisääntyneen varovaisesti kaikissa maissa.

Kuvio 7.

Työmarkkinat ovat heikentyneet äkillisesti

Koronapandemia on heijastunut nopeasti työmarkkinoihin, kun kriisi on iskenyt poikkeuksellisen voimakkaasti työvoimavaltaiselle palvelusektorille. Työmarkkinaindikaattoreiden vertailemisen haasteena ovat eri maiden eriävät käytännöt esimerkiksi siinä, kuka lasketaan työttömäksi, erilaiset lomautusjärjestelmät sekä erilaiset mahdollisuudet työn hinnan joustoon monien muiden tekijöiden lisäksi. Tämä tarkoittaa, että lyhyen aikavälin työmarkkinavaikutukset eivät välttämättä näy kunnolla esimerkiksi työvoimatutkimuksessa, joka muutenkin julkaistaan viiveellä. Nopeammin reagoivia indikaattoreita ovat esimerkiksi erilaiset lyhennettyyn työaikaan tai lomautuksiin liittyvät tilastot. Näitä tilastoja ei kuitenkaan voi suoraan verrata eri maiden välillä.

On kaiken kaikkiaan selvää, että työmarkkinoiden tilanne on heikentynyt rajusti kaikissa maissa. Lomautettujen työntekijöiden määrä on Suomessa noussut merkittävästi maaliskuun puolivälin jälkeen. Työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) arvion mukaan[14] koronaviruksesta aiheutuneiden lomautusjaksojen määrä olisi 224 000 ja työttömyysjaksojen määrä 21 000, jotka yhteenlaskettuna vastaavat noin 9:ää prosenttia Suomen työvoimasta.[15] Ruotsissa on kevään aikana otettu käyttöön korttidsarbete-järjestelmä, joka mahdollistaa työntekijöiden työajan lyhentämisen ja työnantajien kustannusten pienentämisen.[16] Hyväksytyt korttidsarbete-hakemukset kattoivat toukokuun lopussa reilut 500 000 työntekijää eli lähes 10 % työvoimasta.

Lisäksi uusia rekisteröityjä työttömiä työnhakijoita on maalis-huhtikuussa tullut vajaat 2 % työvoimasta ja irtisanomisuhasta on varoitettu yli prosenttia työvoimasta. Saksan työvoimaviranomaisen (Bundesagentur für Arbeit) mukaan Kurzarbeit-ilmoitusten eli lyhennettyä työaikaa koskevien ilmoitusten piirissä oli maalis-huhtikuussa 10,66 milj. työntekijää, mikä vastaa noin 25:tä prosenttia työvoimasta.[17] Toteutuneiden lukujen mukaan 2,02 milj. työntekijää tekivät lyhennettyä työaikaa maaliskuussa. Työvoimaviranomaisen arvion mukaan noin 6 milj. työntekijää eli noin 14 % työvoimasta olisi voinut päätyä tekemään lyhennettyä työaikaa huhtikuun loppuun mennessä. Ifo-instituutin arvion mukaan lyhennettyä työaikaa olisi toukokuussa tehnyt 7,3 milj. työntekijää. Finanssikriisissä lyhennettyä työaikaa tekevien työntekijöiden kuukausihuippu, 1,44 milj. työntekijää, nähtiin toukokuussa 2009. Vertailu nykytilanteeseen korostaa koronapandemian aiheuttamaa äkillistä työmarkkinoiden heikentymistä.

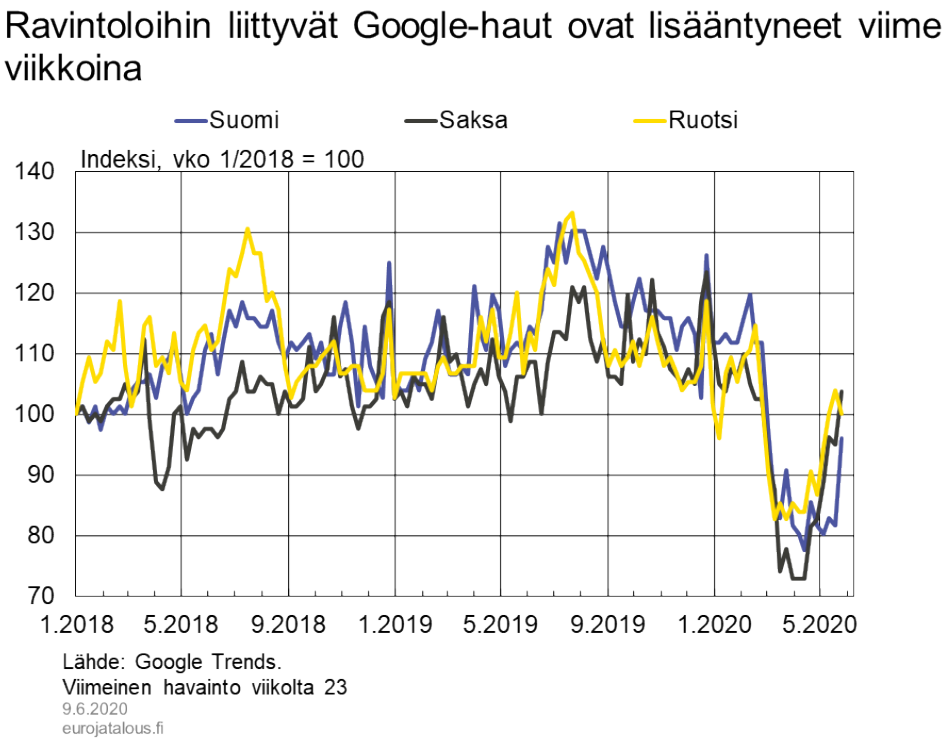
Vaikka nämä lyhennettyyn työaikaan liittyvät tilastot eivät ole suoraan vertailukelpoisia maiden välillä, kertovat ne kuitenkin työmarkkinoiden merkittävästä heikkenemisestä kaikissa kolmessa maassa. Työmarkkinoiden äkillinen heikkeneminen lisää epävarmuutta taloudessa merkittävästi ja voi kasvattaa säästämistä, jos kotitaloudet vähentävät tai lykkäävät kulutustaan kohonneen epävarmuuden vuoksi.

Luottamusluvut kertovat rajusti kasvaneesta epävarmuudesta

Talouden eri toimijoiden luottamusluvut antavat mahdollisuuden arvioida eri alojen kehitystä lähitulevaisuudessa. Toisaalta ne myös kuvaavat yhteiskunnan yleistä tunnelmaa, johon vaikuttavat sekä rajoitustoimet että pelko viruksen leviämisestä muiden asioiden ohella. Maaliskuussa luottamuskyselyt toteutettiin pääsääntöisesti kuukauden ensimmäisellä puoliskolla ennen rajoitustoimien tiukennuksia ja koronahuolien selvää kasvua. Maaliskuussa luottamus heikkeni eniten Saksassa ja lähinnä palvelusektorilla ja vähittäiskaupassa (kuvio 8). Huhtikuussa luottamuslukujen lasku oli odotetusti laaja-alaisempaa ja edelleen erityisen jyrkkää palvelualoilla ja vähittäiskaupassa, joiden liiketoimintaan rajoitustoimet ja huolet viruksen leviämisestä vaikuttavat eniten. Kuluttajien luottamuksen heikkeneminen on sen sijaan toistaiseksi ollut verraten maltillista. Huhtikuussa luottamuksen heikkeneminen oli erityisen jyrkkää Ruotsissa, mikä vahvistaa kuvaa epävarmuuden ja varovaisuuden merkittävästä roolista taloudellisen aktiviteetin heikkenemisessä. Toukokuussa mieliala ei ole enää synkentynyt lisää ja vähittäiskaupan luottamuksen nähtiin Suomessa ja Saksassa jopa lisääntyvän. Saksassa ostopäällikköindeksit toukokuulta kertoivat aktiviteetin supistumisesta, mutta luvut viittaavat pienempään heikkenemiseen kuin edelliskuussa. Luottamusluvut tukevat siten liikkumistiedoista, korttimaksutilastoista ja Google-hauista saatua kuvaa aktiviteetin orastavasta elpymisestä

toukokuussa.

Kuvio 8.

Kuluvan vuoden näkymät ovat heikot

Taloustilanteen äkillinen heikkeneminen näkyy myös koko vuoden ennusteissa ja talouden nykytilaa haarukoivissa lyhyen aikavälin malleissa ja indikaattoreissa. Suomen Pankin tuore ennuste arvioi Suomen talouden supistuvan noin 7 % tänä vuonna ja työttömyysasteen nousevan noin 9 prosenttiin. Epävarmuus on kuitenkin suurta, ja (ks. Suomen talouden ennusteen riskiarvio) mukaan BKT supistuu tänä vuonna 5–11 %. Työttömyysasteen vaihteluväliksi arvioidaan 8–10 %. Ruotsissa Riksbanken julkaisi huhtikuun lopulla viimeisimmän ennusteensa, jossa se arvioi Ruotsin talouden supistuvan 7–10 % tänä vuonna ja työttömyyden nousevan 10–11 prosenttiin.[18] Konjunkturinstitutetin huhtikuun lopulla julkaistu ennuste on samoilla linjoilla (BKT: −7 % ja työttömyysaste: 10,2 %).[19] Saksassa Bundesbank on julkaissut viikoittaista aktiviteetti-indikaattoria Saksan taloudelle. Sen perusteella Saksan BKT supistui 1,9 % vuoden 2020 ensimmäisellä neljänneksellä.[20] Tämä on kohtalaisen lähellä talouden toteutunutta 2,2 prosentin supistumista. Indikaattori arvioi kesäkuun alussa, että aktiviteetti oli viimeisimpien kahdentoista viikon aikana 5,75 % heikompi kuin edellisinä kahtenatoista viikkona. Bundesbankin tuoreen ennusteen mukaan Saksan talous supistuu 7 % vuonna 2020.[21]

Euroopan komissio julkaisi kevätennusteensa toukokuun alussa. Komissio arvioi, että vuonna 2020 Suomen talous supistuu 6,3 %, Ruotsin talous supistuu 6,1 % ja Saksan BKT supistuu 6,5 %.[22] Tämän vuoden talousnäkymät arvioidaan siten heikoiksi mutta hyvin samankaltaisiksi kaikissa kolmessa maassa.

Koronapandemia heikentää talousnäkymiä

Talouden nykytilaa ja lähitulevaisuuden näkymiä voidaan yrittää arvioida vertailemalla lyhyellä julkaisuviiveellä julkaistavia indikaattoreita. Erilaisten viruksentorjuntastrategioiden lisäksi maiden välillä on muitakin eroja, kuten erilainen lähtötilanne taloudessa, erilainen talouden rakenne ja erot kriisinhallintatoimissa, joten erot talouskehityksessä voivat olla seurausta monesta asiasta. Viruksen aiheuttama epävarmuus on toisaalta ainakin lähtökohtaisesti samankaltaista kaikissa maissa.

Lyhyen aikavälin indikaattorit antavat karun kuvan etenkin toisen neljänneksen kasvuedellytyksistä niin Suomessa, Saksassa kuin Ruotsissakin. Ruotsissa lasku näyttää monien indikaattoreiden perusteella olevan hieman Suomea ja etenkin Saksaa pienempi, mutta ero on maltillinen. Ruotsin suosituksiin pohjautuva linja ei siten ole suojannut sen taloutta ainakaan lyhyellä tähtäimellä jyrkältä heikkenemiseltä palvelualoilla. Työmarkkinat ovat heikentyneet äkillisesti ja luottamusluvut ovat laskeneet Ruotsissa yhtä jyrkästi kuin Suomessa ja Saksassa. Lisäksi koko vuoden kasvuennusteet ovat samankaltaiset kaikissa kolmessa maassa. Tämän tarkastelun perusteella ei voida päätellä, että Ruotsin muita maita hieman pienempi lasku olisi seurausta tiukkojen rajoitustoimien puutteesta. Pienenä avotaloutena Ruotsi on myös riippuvainen muun maailman kehityksestä. Kun Suomi ja Saksa ovat keventäneet rajoituksia, ero maiden viruksentorjuntatoimien rajoittavuudessa on myös pienentynyt toukokuussa. Suomen tärkeimpien vientimaiden taloudellinen tilanne on heikko, mikä heijastunee heikkona vientikysyntänä tänä vuonna. On kuitenkin myös huomionarvoista, että toukokuun aikana monet tiheästi julkaistavat indikaattorit kertovat aktiviteetin orastavasta piristymisestä kaikissa kolmessa maassa.

On huomionarvoista, että kehitys Suomessa, Ruotsissa ja Saksassa on ollut hyvin samankaltaista ja samanaikaista. Tämä korostaa pandemian globaalia luonnetta ja vahvistaa käsitystä siitä, että pandemian herättämällä epävarmuudella on itsessään suuri merkitys talouden aktiviteetille. Pelkkien rajoitustoimien poistaminen ei välttämättä riitä palauttamaan talouden toimintaa normaaliksi, vaan tärkeää on luottamuksen elpyminen. Epävarmuudella itsessään on tärkeä merkitys etenkin, kun riskinä on ihmisten henkeä uhkaava virus. Epävarmuus voikin jarruttaa kulutuksen ja investointien elpymistä vielä pitkään rajoitustoimien purkamisen jälkeenkin. Kotitaloudet saattavat lykätä suurempia hankintoja työmarkkinoiden ja taloustilanteen

heikkouden vuoksi, ja yritykset vuorostaan saattavat lykätä investointeja epävarman kysyntätilanteen ja haavoittuvien toimitusketjujen takia.

Lähteet

Chen, S. – Igan, D. – Pierri, N. – Presbitero, A. F. (2020) Tracking the Economic Impact of COVID-19 and Mitigation Policies in Europe and the United States. IMF Special Series on COVID-19.

OECD (2020) Evaluating the initial impact of COVID-19 containment measures on economic activity. OECD Policy Responses to Coronavirus (Covid-19).

Chudik, A. – Pesaran, M. H. – Rebucci, A. (2020) Voluntary and Mandatory Social Distancing: Evidence on COVID-19 Exposure Rates from Chinese Provinces and Selected Countries. NBER Working Paper No. 27039.

Gupta, S. – Nguyen, T. – Rojas, F. L. – Raman, S. – Lee, B. – Bento, A. – Simon, K. – Wing, C. (2020) Tracking Public and Private Responses to the COVID-19 Epidemic: Evidence from State and Local Government Actions. NBER Working Paper No. 27027.

Baek, C. – McCrory, P. – Messer, T. – Mui, P. (2020) Unemployment effects of stay-at-home orders: Evidence from high-frequency claims data. IRLE Working Paper No. 101–20.

Alfaro, L. – Faia, E. – Lamersdorf, E. – Saidi, F. (2020) Social Interactions in Pandemics: Fear, Altruism, and Reciprocity. NBER Working Paper No. 27134, May 2020.

Andersen, A. L. – Hansen, E. T. – Johannesen, N. – Sheridan, A. (2020) Pandemic, Shutdown and Consumer Spending: Lessons from Scandinavian Policy Responses to COVID-19. Preprint, May 12, 2020.

Bounie, D. – Camara, Y. – Galbraith, J. W. (2020) Consumers' mobility, expenditure and online-offline Substitution response to COVID-19: Evidence from French transaction data. Available at SSRN.

Carvalho, V. S. – Hansen, A. – Ortiz, J. R. – García, T. – Rodrigo, J. V. – Rodríguez, Mora – Ruiz, P. (2020) Tracking the covid-19 crisis with high-resolution transaction data. CEPR Discussion Paper, 14642.

Viitteet

1. OxCGRT:n indeksi ja siihen liittyvää taustamateriaalia löytyy osoitteesta https://github.com/OxCGRT/covid-policy-tracker/. ↑

2. Nämä olivat yleiset koko Saksassa käyttöön otetut rajoitustoimet, mutta joillain alueilla rajoitustoimet olivat tätäkin tiukemmat. ↑
3. Tarkempi listaus rajoitustoimenpiteistä löytyy esimerkiksi osoitteesta (liitetaulukko 2) https://www.eurojatalous.fi/fi/2020/artikkelit/skenaarioita-suomen-talouden-kehityksesta-lahivuosina/. ↑
4. Tarkempaa tietoa Saksan sähkönkulutuksesta koronakriisin aikana: https://www.ifw-kiel.de/de/themendossiers/corona-krise/datenmonitor-corona-krise/. ↑
5. Lähde: https://www.google.com/covid19/mobility/. On huomioitava Googlen korostavan, että data ei välttämättä ole vertailukelpoista maiden välillä paikkaluokituseroavaisuuksien ja sijaintitietojen tarkkuuden vaihtelun vuoksi. ↑
6. Googlen liikkumistilastoissa liikkumista verrataan vastaavan viikonpäivän mediaaniin viiden viikon vertailujaksolta 3.1.–6.2.2020. Esimerkiksi kausivaihtelua ei ole otettu huomioon, mikä saattaa vääristää etenkin puistoihin ja joukkoliikenteeseen liittyviä tilastoja. ↑
7. Kilpailu- ja kuluttajaviraston raportissa tarkastellaan liikkumistilastoja tarkemmin: https://www.kkv.fi/globalassets/kkv-suomi/julkaisut/muut/koronan-ja-rajoitustoimien-vaikutukset-liikkumiseen-2020.pdf. ↑
8. Lähde: https://e-markets.nordea.com/api/research/attachment/113800. ↑
9. Lähde: https://twitter.com/HennaMikkonen1/status/1263792648160186368. ↑
10. Lähde: https://dokumentit.s-pankki.fi/tiedostot/s-pankin-korttitilastot-toukokuu-2020. ↑
11. Lähde: https://research.swedbank.se/default.aspx?cdguid=A8C852A9-B3AC-4036-BE75-CA092591F193. ↑
12. Tekstissä käytetyt prosentit on arvioitu liikepankkien julkaisemien kuvioiden perusteella. Luvuissa saattaa näin ollen esiintyä epätarkkuutta. ↑
13. On hyvä huomioida, että tilastoihin liittyy merkittävää epävarmuutta esimerkiksi sen suhteen, minkälaisia hakuja ja mihin tarkoitukseen hakuja eri maissa tehdään. ↑
14. TEM käyttää laskelmassaan aikasarjamallia, jolla arvioidaan tavanomainen alkaneiden lomautus- ja työttömyysjaksojen määrä. Luvut on haettu TEM:n sivuilta 1.6.2020. ↑
15. Laskelmassa ei ole huomioitu sitä, että samalla henkilöllä on voinut olla useita lomautusjaksoja ja osa alkaneista lomautusjaksoista on jo päättynyt, joten suhdeluku työvoimaan on vain viitteellinen. Huhtikuun lopussa lomautettuna oli 164 000 työllistä. TEM:n tilastot kattavat vain työttömiksi työnhakijoiksi ilmoittautuneet kokoaikaisesti lomautetut, joten osa koronan vuoksi lomautetuista jää näiden tilastojen ulkopuolelle. ↑
16. Lisäinformaatiota ruotsalaisesta järjestelmästä ja tilastojen lähde: https://tillvaxtverket.se/om-tillvaxtverket/information-och-stod-kring-coronakrisen/statistik-om-korttidsarbete.html. ↑
17. Tämä luku kertoo Kurzarbeit-ilmoitusten piirissä olevien työntekijöiden kokonaismäärän. Yritykset ovat voineet tehdä ilmoituksen varotoimenpiteenä, joten toteutunut lukema voi olla tätä pienempi. ↑
18. Lisätietoja ennusteesta: https://www.riksbank.se/sv/penningpolitik/penningpolitisk-rapport/2020/penningpolitisk-rapport-april-20202/. ↑

19. Lisätietoja ennusteesta: https://www.konj.se/english/publications/swedish-economy-report/swedish-economy/2020-05-04-updated-economic-outlook.html. ↑
20. Lisätietoa Bundesbankin aktiviteetti-indikaattorista: https://www.bundesbank.de/en/statistics/economic-activity-and-prices/weekly-activity-index. ↑
21. Lisätietoja ennusteesta: https://www.bundesbank.de/en/press/press-releases/bundesbank-projections-german-economy-will-recover-after-deep-recession-834296. ↑
22. Lisätietoja ennusteesta: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-performance-and-forecasts/economic-forecasts/spring-2020-economic-forecast-deep-and-uneven-recession-uncertain-recovery_en. ↑

Asiasanat

korona, koronavirus, lyhyen aikavälin indikaattorit, talousnäkymät